

УДК 330.14

Мельников О. В.

кандидат технічних наук, докторант НДФІ ДННУ "Академія фінансового управління, Київ, Україна, e_research@ukr.net

Сірик М. В.

асистент кафедри організації видавничої справи, поліграфії та книгорозповсюдження Видавничо-поліграфічного інституту НТУУ "КПІ ім. Ігоря Сікорського", Київ, Україна, maksym@siryk.com

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМИ ВИРОБНИЧИМИ ЗАСОБАМИ ПОЛІГРАФІЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Визначено, що зниження обсягів випуску поліграфічної продукції в Україні протягом 2010–2015 рр., а також зменшення кількості поліграфічних підприємств та видавництв посилили конкуренцію на ринку. Ці зміни свідчать про необхідність організаційних заходів в управлінні основними виробничими засобами з метою модернізації обладнання, задоволення потреб споживачів і зменшення собівартості продукції та послуг у нових ринкових умовах. Метою дослідження є визначення потреби в цих заходах. Більшість досліджуваних підприємств входять до Державної акціонерної компанії "Укр-видавполіграфія". Для ефективного функціонування поліграфічних підприємств вагомим фактором є збільшення частки активної частини основних виробничих засобів, яка бере безпосередню участь у виробництві продукції. Під час аналізу зміни показників ефективності управління цими засобами за період 2010–2015 рр. основну увагу приділено саме активній їх частині. Рівень зносу основних виробничих засобів вимагає негайної їх заміни на нове устаткування для більшості підприємств. Зафіксоване зростання продуктивності праці пов'язане не з ефективною їхньою роботою, а зі зростанням цін та зменшенням кількості робітників через зниження обсягів виробництва в натуральному виразі. Проведений аналіз показав незадовільний стан управління основними виробничими засобами досліджуваних поліграфічних підприємств та необхідність вжиття заходів щодо його покращання.

Ключові слова: ефективність, основні виробничі засоби, управління, поліграфічні підприємства.

Табл. 8. Форм. 5. Літ. 15.

Мельников А. В.

кандидат технических наук, докторант НИФИ ГУНУ "Академия финансового управления", Киев, Украина

Сирьк М. В.

ассистент кафедры организации издательского дела, полиграфии и книгораспространения Издательско-полиграфического института НТУУ "КПИ им. Игоря Сикорского", Киев, Украина

ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ОСНОВНЫМИ ПРОИЗВОДСТВЕННЫМИ СРЕДСТВАМИ ПОЛИГРАФИЧЕСКИХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Определено, что снижение объемов выпуска полиграфической продукции в Украине в 2010–2015 гг., а также уменьшение количества полиграфических предприятий и издательств усилили конкуренцию на рынке. Эти изменения свидетельствуют о необходимости организационных мероприятий в управлении основными производственными средствами с целью модернизации оборудования, удовлетворения потребностей потребителей и уменьшения себестоимости продукции и услуг в новых рыночных условиях. Целью исслед-

© Мельников О. В., Сірик М. В., 2017

довання является определение потребности в этих мероприятиях. Большинство исследуемых предприятий входит в Государственную акционерную компанию "Укриздатполиграфия". Для эффективного функционирования полиграфических предприятий весомым фактором является увеличение доли активной части основных производственных средств, которая принимает непосредственное участие в производстве продукции. При анализе изменения показателей эффективности управления этими средствами за период 2010–2015 гг. основное внимание уделено именно активной их части. Уровень износа основных средств требует немедленной их замены на новое оборудование для большинства предприятий. Зафиксированный рост производительности труда связан не с эффективной их работой, а с ростом цен и уменьшением количества рабочих из-за снижения объемов производства в натуральном выражении. Проведенный анализ показал неудовлетворительное состояние управления основными производственными средствами исследуемых полиграфических предприятий и необходимость принятия мер по его улучшению.

Ключевые слова: эффективность, основные производственные средства, управление, полиграфические предприятия.

Alexander Melnikov

Ph. D. (Technics), SESE "The Academy of Financial Management", Kyiv, Ukraine, e_research@ukr.net

Maksym Siryk

National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Kyiv, Ukraine, maksym@siryk.com

EVALUATION OF MANAGEMENT EFFECTIVENESS OF FIXED PRODUCTION ASSETS OF PRINTING COMPANIES

The article determines that a decrease in the output of printed products in Ukraine in 2010-2015, as well as a reduction in the number of printing companies and publishing houses, increased competition in the market. These changes highlight the need for organizational arrangements in the management of fixed production assets in order to modernize equipment, to meet consumer needs and reduce the cost of production and services in the new market conditions. The purpose of the study is to determine the need for these activities. Most of the enterprises under investigation are members of the SJSC "Ukrvydavpoligraphiya". For the effective operation of printing companies, a significant factor is an increase in the share of the active part of fixed production assets that are directly involved in production. When analyzing the change in the management performance of these assets over the period 2010-2015, the authors focus on their active part. The level of depreciation of fixed assets, especially their active part, requires immediate replacement with new equipment for most enterprises. The observed productivity growth is associated not with efficient operation of companies, but with increased prices and reduced number of workers due to a decrease in total production in kind. The analysis shows poor state management of fixed production assets of the researched printing enterprises and the need to take measures for its improvement.

Keywords: efficiency, fixed production assets, management, printing companies.

JEL classification: L11, L53.

У сучасних умовах господарювання актуальним є питання ефективного управління основними виробничими засобами поліграфічних підприємств із метою забезпечення високої якості продукції, зменшення собівартості та надання комплексних послуг замовникам.

Ефективність функціонування підприємств видавничо-поліграфічної галузі досліджують такі вітчизняні вчені, як А. І. Воротіна, А. В. Кваско,

Я. В. Котляревський, Н. І. Передерієнко, А. М. Штангрет [1–3] та ін. Проте їхні дослідження стосуються здебільшого галузі загалом, а не окремих підприємств.

Метою статті є оцінка ефективності управління основними виробничими засобами окремих поліграфічних підприємств.

Чинні нормативні документи не дають єдиного визначення поняття *основні засоби*, тому варто розглянути його відомі трактування.

Міжнародний стандарт фінансової звітності 16 визначає основні засоби як матеріальні активи, які використовуються у виробництві або для постачання товарів і послуг, здавання в оренду іншим особам чи для адміністративних цілей, очікуваний термін корисного використання яких більший, ніж один звітний період [4].

Відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 “Основні засоби”, це матеріальні активи, які підприємство (установа) утримує з метою використання їх у процесі виробництва (діяльності) або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік) [5].

У Податковому кодексі України визначення основних засобів конкретніше: це матеріальні активи, у тому числі запаси корисних копалин наданих у користування ділянок надр (крім вартості землі, незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загального користування, бібліотечних і архівних фондів, матеріальних активів, вартість яких не перевищує 6 тис. грн, невиробничих основних засобів і нематеріальних активів), що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку, вартість яких перевищує 6 тис. грн і поступово зменшується у зв’язку з фізичним або моральним зносом та очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких із дати введення в експлуатацію становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік) [6].

Щодо *ефективності*, то це властивість або характеристика певних сутностей та (або) явищ, що виражається в сумірності результатів (наприклад, діяльності) з витратами (наприклад, на її ведення) [7]. Ефективність – відносна величина, результативність, зумовлена витратами ресурсів, відношенням отриманого ефекту до витрат на його досягнення. З цього випливає, що вона характеризує кінцевий корисний ефект від застосування засобів виробництва та живої праці, віддачу сукупних вкладень і виступає як економічна та виробнича категорія, що містить три складові, – ефективність як економічна категорія, критерії ефективності та показники її кількісної оцінки.

Ефективність поліграфічного підприємства – поняття, що відображає рівень його функціонування протягом тривалого періоду. Суть економічної ефективності полягає в поступальному розвитку поліграфічного виробництва у пропорціях, що забезпечують розширене відтворення в необхідному обсязі та асортименті продукції, які задовольняють потреби споживачів. Ефективність – невід’ємна вимога розвитку кожної галузі економіки. Важливо, що ефективність виробництва, з одного боку, є метою виробничого процесу, а з другого – фактором економічного зростання.

На нашу думку, ефективність використання основних засобів поліграфічного підприємства залежить від:

- частки активної частини в загальній вартості основних засобів підприємства, оскільки саме ця частина бере безпосередню участь у виготовленні продукції;
- початкових якісних характеристик обладнання, котрі визначають доцільність встановлення тих чи інших видів машин та обладнання (надійність, довговічність, ступінь автоматизації, складність ремонту, конструкційна досконалість тощо);
- рівня використання основних засобів на підприємстві (наскільки повно завантажено обладнання).

Для визначення стану та ефективності використання основних засобів можна застосовувати такі методи:

- аналізу стану динаміки та ефективності використання основних засобів;
- визначення потреби в зростанні або реконструкції основних засобів відповідно до стратегії розвитку підприємства;
- визначення джерел фінансування зростання основних засобів.

Видавничо-поліграфічна галузь – це складна соціально-економічна система, яка охоплює сукупність взаємопов'язаних елементів, що утворюють цілісну єдність та мають спільну мету. У найзагальнішому розумінні цю галузь слід розглядати як підсистему інформаційної сфери країни, де здійснюються виробництво, розподіл і поширення інформаційної продукції. У конкретнішому значенні видавничо-поліграфічна галузь – це кластероутворююча соціально-економічна система, котру можна розглядати як процес матеріального виробництва видавничої та друкованої продукції [2, с. 122].

Відповідно до статистичних даних [1; 3; 8], обсяг випуску друкованої продукції в Україні скорочується як за накладками, так і за назвами, незважаючи на заходи, вжиті державою для підтримки вітчизняного книговидавництва [9–12] (хоча після 2015 р. спостерігалось й неістотне зростання). У зв'язку з цим для поліграфічних підприємств особливо важливим стає ефективне управління основними виробничими засобами з метою задоволення потреб ринку в сучасній поліграфічній продукції належної якості з прийнятною собівартістю. Проаналізуємо ефективність управління основними виробничими засобами відібраних українських поліграфічних підприємств.

З метою оцінки ефективності управління основними виробничими засобами було обрано дев'ять вітчизняних поліграфічних підприємств: ПрАТ “Видавничий дім “Високий замок”, ПАТ “Київська поліграфічна фабрика “Зоря”, ПАТ “Білоцерківська книжкова фабрика”, ПАТ “ВІПОЛ”, а також підприємства, що входять до ДАК “Укрвидавполіграфія”: ПрАТ “Львівська книжкова фабрика “Атлас”, ПрАТ “Волинська обласна друкарня”, ПрАТ “Харківська книжкова фабрика “Глобус”, ПрАТ “Видавництво “Закарпаття”, ПрАТ “Видавництво “Харків”. Вибір цих підприємств зумовлений тим, що основний напрям їхньої діяльності полягає в наданні саме поліграфічних послуг.

Досліджувані підприємства було поділено на три групи за кількістю працівників та величиною чистого доходу від реалізації продукції. Розподіл за критеріями розмірів, які наведено в Господарському кодексі України [13], для

обраних підприємств є недоцільним, оскільки за критерієм кількості працівників майже усі вони потрапили б до групи середніх, а за величиною річного доходу – до мікропідприємств. Тому нами з метою подальшого дослідження запропоновано поділ підприємств на великі, середні та малі (табл. 1).

Унаслідок поділу до групи малих і великих підприємств увійшли приватні акціонерні товариства, а група середніх підприємств складається з публічних акціонерних товариств. Майже усі підприємства, котрі входять до ДАК “Укрвидавполіграфія”, потрапили до групи малих, окрім ХКФ “Глобус”, яка опинилася в групі великих.

Основні засоби за ступенем участі у виробничому процесі поділяються на активну та пасивну частину. Активна частина бере безпосередню участь у виробничому процесі, а пасивна – забезпечує нормальне функціонування виробничого процесу [15, с. 143].

В ефективному функціонуванні поліграфічних підприємств належну роль відіграє збільшення частки активної частини основних виробничих засобів, оскільки саме вони безпосередньо забезпечують основну виробничу діяльність. Насамперед варто розвивати активну частину основних виробничих засобів, яка безпосередньо бере участь у виробництві продукції – для поліграфічних підприємств до активної частини належать машини та обладнання. Пасивна частина призводить до зростання собівартості продукції. Також важливе максимальне завантаження наявних виробничих потужностей. Проте особливістю поліграфічного виробництва є велика кількість операцій, для яких потрібне відповідне обладнання. Але окремі з них виконуються рідко, що спричиняє простої частини устаткування. Підприємства не реалізують це обладнання, оскільки неможливість виконання певних операцій може при-

Т а б л и ц я 1

Розподіл підприємств на групи за розміром

Підприємство	Група	Кількість працівників, осіб		Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	
		Критерій віднесення до групи	Значення показника	Критерій віднесення до групи	Значення показника
ХКФ “Глобус”	Великі	> 150	231	> 50 000	62 379
Видавничий дім “Високий замок”			202		75 053
Київська поліграфічна фабрика “Зоря”	Середні	75–150	107	10 000–50 000	38 641
Білоцерківська книжкова фабрика			108		32 254
ВІПОЛ			94		11 388
ЛКФ “Атлас”	Малі	< 75	17	< 10 000	2 602
Волинська обласна друкарня			50		6 257
Видавництво “Закарпаття”			62		4 708
Видавництво “Харків”			37		512

Складено за річною фінансовою звітністю підприємств за 2015 р. (Stock market infrastructure development agency of Ukraine (SMIDA). URL: <https://smida.gov.ua/db/emitent> (дата звернення 23.05.2017)).

звести до втрати частини клієнтів, котрі надають перевагу підприємствам, що виробляють якнайширший спектр продукції. Через залучення до виконання певних операцій підрядників збільшується час на виготовлення замовлень та ймовірними є погіршення якості й неможливість її контролю. Тому підприємства, котрі прагнуть зберегти та збільшити кількість своїх клієнтів, мають забезпечувати якомога ширший комплекс поліграфічних послуг, маючи для цього все необхідне обладнання. Водночас необхідно знайти компроміс між кількістю обладнання та спектром послуг, що надає поліграфічне підприємство.

Динаміка структури основних виробничих засобів аналізованих підприємств за участю у виробничому процесі наведена у табл. 2.

Протягом аналізованого періоду у чотирьох аналізованих підприємствах зміни структури основних виробничих засобів за участю у виробничому процесі майже не відбувалося – у Білоцерківської книжкової фабрики, ВІПОЛ, ЛКФ “Атлас”, Видавництва “Закарпаття”.

Зменшення активної частини основних виробничих засобів відбулося у ХКФ “Глобус” на 7 в. п. та у Видавництва “Харків” на 28 в. п.

Активна частина основних виробничих засобів Волинської обласної друкарні зросла на 11 в. п. У Видавничому домі “Високий замок” протягом

Т а б л и ц я 2

**Динаміка зміни структури основних виробничих засобів за участю
у виробничому процесі, %**

Підприємство	Активна частина						Пасивна частина					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2010	2011	2012	2013	2014	2015
<i>Великі підприємства</i>												
ХКФ “Глобус”	81	81	81	73	73	74	19	19	19	27	27	26
Видавничий дім “Високий замок”	46	55	55	63	50	54	54	45	45	37	50	46
<i>Середні підприємства</i>												
Київська поліграфічна фабрика “Зоря”	23	25	26	25	25	30	77	75	74	75	75	70
Білоцерківська книжкова фабрика	77	77	76	76	76	76	23	23	24	24	24	24
ВІПОЛ	64	63	63	62	62	63	36	37	37	38	38	37
<i>Малі підприємства</i>												
ЛКФ “Атлас”	63	63	63	63	63	63	37	37	37	37	37	37
Волинська обласна друкарня	29	28	28	28	41	40	71	72	72	72	59	60
Видавництво “Закарпаття”	31	31	32	32	32	31	69	69	68	68	68	69
Видавництво “Харків”	38	38	29	19	10	10	62	62	71	81	90	90

Складено за річною фінансовою звітністю підприємств (Stock market infrastructure development agency of Ukraine (SMIDA). URL: <https://smida.gov.ua/db/emitent> (дата звернення 23.05.2017)).

2010–2013 рр. збільшувалася активна частина основних виробничих засобів, у 2014 р. відбулося її зниження на 13 в. п., а у 2015 р. – зростання на 4 в. п.

Найбільша частка активної частини основних виробничих засобів (понад 54 %) станом на 2015 р. – у великих та середніх підприємств, за винятком Київської поліграфічної фабрики “Зоря”. Частка менше 40 % – у малих підприємств, за винятком ЛКФ “Атлас”.

Значна частка пасивної частини основних виробничих засобів пояснюється тим, що підприємства створювалися за часів СРСР і були великими видавничо-поліграфічними комплексами, для забезпечення функціонування яких побудовано значні за площею виробничі та складські приміщення з наявністю залізничних під'їзних шляхів, автотранспортні підприємства тощо.

З метою детальнішого аналізу ефективності управління основними виробничими засобами, розглянемо рівень зносу активної частини основних виробничих засобів (табл. 3), який розрахований за формулами:

$$K_{\text{зносу}} = \frac{\text{Сума зносу активної частини основних виробничих засобів}}{\text{Первісна вартість активної частини основних виробничих засобів}}; \quad (1)$$

$$K_{\text{придатності}} = 1 - K_{\text{зносу}}. \quad (2)$$

Т а б л и ц я 3

Динаміка активної частини основних виробничих засобів поліграфічних підприємств, %

Підприємство	Коефіцієнт зносу активної частини основних виробничих засобів						Коефіцієнт придатності активної частини основних виробничих засобів					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2010	2011	2012	2013	2014	2015
<i>Великі підприємства</i>												
ХКФ “Глобус”	74	74	77	93	92	94	26	26	23	7	8	6
Видавничий дім “Високий замок”	69	40	45	34	52	48	31	60	55	66	48	52
<i>Середні підприємства</i>												
Київська поліграфічна фабрика “Зоря”	58	67	70	77	83	68	42	33	30	23	17	32
Білоцерківська книжкова фабрика	59	66	72	76	81	83	41	34	28	24	19	17
ВІПОЛ	74	75	75	80	83	84	26	25	25	20	17	16
<i>Малі підприємства</i>												
ЛКФ “Атлас”	80	82	86	89	84	84	20	18	14	11	16	16
Волинська обласна друкарня	88	89	90	93	67	68	12	11	10	7	33	32
Видавництво “Закарпаття”	91	92	93	94	95	96	9	8	7	6	5	4
Видавництво “Харків”	41	44	60	87	76	80	59	56	40	13	24	20

Р о з р а х о в а н о та складено за річною фінансовою звітністю підприємств (Stock market infrastructure development agency of Ukraine (SMIDA). URL: <https://smida.gov.ua/db/emitent> (дата звернення 23.05.2017)).

На 2015 р. рівень зносу активної частини основних виробничих засобів у більшості підприємств становив понад 80 %, що свідчить про необхідність модернізації. В окремих підприємств рівень зносу досягає 91–96 % – у ХКФ “Глобус” із групи великих підприємств та Видавництва “Закарпаття” – з групи малих. Такий знос є критичним і вимагає негайного оновлення основних засобів.

Найнижчий рівень зносу основних виробничих засобів у Видавничого дому “Високий замок” (48 %), що належить до групи великих підприємств. Окрім того, рівень зносу на цьому підприємстві у 2015 р. знизився, що свідчить про достатньо ефективну політику управління основними виробничими засобами.

В усіх аналізованих підприємствах 100 % основних виробничих засобів належать до власних, орендованих основних засобів немає.

Динаміка коефіцієнта реальної вартості основних виробничих засобів, який показує частку вартості основних виробничих засобів у майні підприємства, характеризується даними, наведеними в табл. 4, розрахованими за формулою:

$$K_{\text{реальної вартості}} = \frac{\text{Залишкова вартість основних виробничих засобів}}{\text{Майно підприємства}}. \quad (3)$$

У 2013 р. у ХКФ “Глобус” до критичного рівня знизився показник коефіцієнта реальної вартості, але протягом наступних років жодні заходи не вживалися. У ЛКФ “Атлас” значення показника наближається до гранично допустимого, проте ще не є критичним. У решти аналізованих підприємств за аналізований період критичних значень не спостерігалось.

Показник фондомісткості враховує всі наявні на балансі підприємства основні виробничі засоби незалежно від їхньої ролі у випуску продукції. Показником, який точніше відображає величину вартості цих засобів у вартос-

Т а б л и ц я 4

**Динаміка коефіцієнта реальної вартості основних виробничих засобів
поліграфічних підприємств**

Підприємство	2010	2011	2012	2013	2014	2015
<i>Великі підприємства</i>						
ХКФ “Глобус”	0,50	0,45	0,36	0,12	0,12	0,12
Видавничий дім “Високий замок”	0,39	0,74	0,51	0,59	0,50	0,56
<i>Середні підприємства</i>						
Київська поліграфічна фабрика “Зоря”	0,41	0,39	0,42	0,36	0,33	0,39
Білоцерківська книжкова фабрика	0,51	0,49	0,42	0,40	0,41	0,32
ВІПОЛ	0,46	0,46	0,47	0,46	0,47	0,45
<i>Малі підприємства</i>						
ЛКФ “Атлас”	0,41	0,48	0,35	0,29	0,36	0,37
Волинська обласна друкарня	0,46	0,46	0,45	0,51	0,52	0,53
Видавництво “Закарпаття”	0,78	0,81	0,80	0,81	0,78	0,75
Видавництво “Харків”	0,81	0,80	0,85	0,76	0,79	0,79

Р о з р а х о в а н о та складено за річною фінансовою звітністю підприємств (Stock market infrastructure development agency of Ukraine (SMIDA). URL: <https://smida.gov.ua/db/emitent> (дата звернення 23.05.2017)).

ті виготовленої продукції, є фондovіддача їх активної частини (формула (4)), оскільки в окремих аналізованих підприємств частка останньої є незначною:

$$\Phi_{\text{в акт. част. ОВЗ}} = \frac{\text{Чистий дохід від реалізації}}{\text{ОВЗ}_{\text{с. р. акт. част.}}}, \quad (4)$$

де $\Phi_{\text{в акт. част. ОВЗ}}$ – фондovіддача активної частини основних виробничих засобів; $\text{ОВЗ}_{\text{с. р. акт. част.}}$ – середньорічна вартість активної частини основних виробничих засобів.

Динаміку зміни цього показника наведено в табл. 5.

Найбільший показник фондovіддачі активної частини основних виробничих засобів у Київської поліграфічної фабрики “Зоря” – 5,58 грн/грн. В інших великих і середніх підприємств фондovіддача є більшою за 1,38 грн/грн. У групі малих підприємств лише у Волинської обласної друкарні цей показник становить 1,84 грн/грн, тоді як у решти не перевищує 0,57 грн/грн.

Тренд цього показника позитивний або нейтральний у підприємств великого та середнього розміру, за винятком ВІПОЛ, у якого тренд негативний. У підприємств малого розміру тренд негативний, лише Видавництво “Закарпаття” має незначне зростання.

Показник амортизаційної місткості характеризує частку амортизаційних відрахувань у чистому доході від реалізації продукції (табл. 6).

У більшості досліджуваних підприємств амортизаційна місткість не перевищує 0,1. Лише у Видавництві “Закарпаття” цей показник перебував у межах 0,063–0,202, і у Видавництві “Харків” він зріс за досліджуваний період з 0,054 до 0,773, що є ознакою надзвичайно великої амортизаційної місткості.

Наступним показником, який характеризує ефективність використання основних виробничих засобів, є фондоозброєність праці, що показує вартість

Таблиця 5

Динаміка фондovіддачі активної частини основних виробничих засобів

Підприємство	2010	2011	2012	2013	2014	2015
<i>Великі підприємства</i>						
ХКФ “Глобус”	1,41	0,81	0,79	0,83	1,11	1,87
Видавничий дім “Високий замок”	2,79	1,86	2,02	1,97	2,28	2,53
<i>Середні підприємства</i>						
Київська поліграфічна фабрика “Зоря”	5,06	5,24	5,00	5,03	6,28	5,58
Білоцерківська книжкова фабрика	1,04	1,49	1,45	1,41	1,34	1,76
ВІПОЛ	1,49	1,53	1,43	1,43	1,11	1,38
<i>Малі підприємства</i>						
ЛКФ “Атлас”	1,67	1,23	2,10	1,85	0,54	0,48
Волинська обласна друкарня	3,55	3,02	3,01	2,34	2,15	1,84
Видавництво “Закарпаття”	0,49	0,30	0,30	0,27	0,29	0,57
Видавництво “Харків”	0,91	0,86	0,19	0,30	0,35	0,26

Розраховано за складеною за річною фінансовою звітністю підприємств (Stock market infrastructure development agency of Ukraine (SMIDA). URL: <https://smida.gov.ua/db/emitent> (дата звернення 23.05.2017)).

Таблиця 6

Динаміка амортизаційної місткості основних засобів

Підприємство	2010	2011	2012	2013	2014	2015
<i>Великі підприємства</i>						
ХКФ "Глобус"	0,049	0,045	0,038	0,030	0,022	0,014
Видавничий дім "Високий замок"	0,039	0,049	0,046	0,044	0,035	0,036
<i>Середні підприємства</i>						
Київська поліграфічна фабрика "Зоря"	0,059	0,055	0,052	0,049	0,039	0,038
Білоцерківська книжкова фабрика	0,070	0,058	0,057	0,050	0,048	0,036
ВІПОЛ	0,047	0,031	0,034	0,036	0,045	0,036
<i>Малі підприємства</i>						
ЛКФ "Атлас"	0,022	0,035	0,020	0,024	0,079	0,091
Волинська обласна друкарня	0,034	0,042	0,046	0,071	0,130	0,044
Видавництво "Закарпаття"	0,125	0,198	0,179	0,202	0,142	0,063
Видавництво "Харків"	0,054	0,098	0,477	0,386	0,366	0,773

Розраховано та складено за річною фінансовою звітністю підприємств (Stock market infrastructure development agency of Ukraine (SMIDA). URL: <https://smida.gov.ua/db/emitent> (дата звернення 23.05.2017)).

основних виробничих засобів, котра припадає на одного працівника підприємства. Результати його аналізу наведено в табл. 7.

Найвищий рівень фондоозброєності у малих підприємств (окрім Волинської обласної друкарні) – від 422,7 тис. до 514,0 тис. грн.

Серед великих підприємств у ХКФ "Глобус" цей показник зростав із 2010 до 2012 р., потім спадав до 2014 р. і повернувся майже до рівня 2012 р. у 2015 р. (196,2 тис. грн). У Видавничого дому "Високий замок" було дві хвилі зростан-

Таблиця 7

Динаміка фондоозброєності досліджуваних підприємств, тис. грн

Підприємство	2010	2011	2012	2013	2014	2015
<i>Великі підприємства</i>						
ХКФ "Глобус"	166,6	182,6	196,7	172,0	153,3	196,2
Видавничий дім "Високий замок"	140,9	197,1	162,8	190,5	207,3	283,1
<i>Середні підприємства</i>						
Київська поліграфічна фабрика "Зоря"	175,9	230,8	159,1	169,1	171,7	231,6
Білоцерківська книжкова фабрика	198,6	161,5	177,6	173,3	200,1	222,1
ВІПОЛ	87,2	91,2	96,4	103,4	119,4	140,9
<i>Малі підприємства</i>						
ЛКФ "Атлас"	41,8	60,5	74,3	133,7	159,5	505,5
Волинська обласна друкарня	61,6	71,1	84,4	121,2	150,9	166,7
Видавництво "Закарпаття"	338,4	307,1	371,7	392,6	404,1	422,7
Видавництво "Харків"	180,6	187,0	528,2	439,4	542,8	514,0

Розраховано та складено за річною фінансовою звітністю підприємств (Stock market infrastructure development agency of Ukraine (SMIDA). URL: <https://smida.gov.ua/db/emitent> (дата звернення 23.05.2017)).

ня фондоозброєності – з 2010 до 2011 р. та з 2012 до 2015 р., коли вона досягла 283,1 тис. грн.

Серед групи середніх підприємств у Київської поліграфічної фабрики “Зоря” показник збільшувався з 2010 до 2011 р. та з 2012 до 2015 р. і досяг 231,6 тис. грн. У Білоцерківської книжкової фабрики зростання спостерігалося з 2011 до 2015 р. з незначним зменшенням у 2013 р. і становило 222,1 тис. грн. У ВІПОЛ показник збільшувався протягом усього досліджуваного періоду – до 140,9 тис. грн.

У двох малих підприємств – ЛКФ “Атлас” та Волинська обласна друкарня – протягом досліджуваного періоду фондоозброєність зросла, досягнувши 505,5 тис. та 166,7 тис. грн відповідно. У Видавництва “Закарпаття” зростання спостерігалося з 2011 по 2015 р. й досягло рівня 422,7 тис. грн. У Видавництва “Харків” показник постійно змінювався й у 2015 р. становив 514 тис. грн.

Суттєві зміни продуктивності праці (формула (5)) характерні для підприємств усіх трьох груп (табл. 8):

$$\text{Продуктивність праці} = \frac{\text{Чистий дохід від реалізації}}{\text{Середньорічна кількість працівників}}. \quad (5)$$

Найвищий рівень продуктивності праці у великих та середніх підприємств, за винятком ВІПОЛ, – від 270 до 371,5 тис. грн. У половини малих підприємств та ВІПОЛ із групи середніх показник перебував у межах 121,1–153,1 тис. грн. У Видавництві “Закарпаття” він на 2015 р. становив 75,9 тис. грн, а у Видавництві “Харків” – 13,8 тис. грн, що є дуже низьким значенням.

Можна зробити такі висновки. Ефективне використання основних виробничих засобів сприяє стабілізації та покращанню фінансово-господарських показників діяльності поліграфічного підприємства: збільшенню обсягу

Т а б л и ц я 8

Динаміка продуктивності праці досліджуваних підприємств, тис. грн

Підприємство	2010	2011	2012	2013	2014	2015
<i>Великі підприємства</i>						
ХКФ “Глобус”	189,0	120,4	126,5	110,3	124,5	270,0
Видавничий дім “Високий замок”	193,4	189,5	182,1	223,1	266,5	371,5
<i>Середні підприємства</i>						
Київська поліграфічна фабрика “Зоря”	198,6	289,2	202,6	219,2	273,5	361,1
Білоцерківська книжкова фабрика	166,4	184,8	196,7	185,5	204,9	298,6
ВІПОЛ	83,0	88,5	87,1	92,6	82,8	121,1
<i>Малі підприємства</i>						
ЛКФ “Атлас”	43,9	47,2	98,5	155,7	54,6	153,1
Волинська обласна друкарня	63,8	61,5	71,1	80,3	112,6	125,1
Видавництво “Закарпаття”	51,8	28,7	35,7	33,8	36,6	75,9
Видавництво “Харків”	60,6	61,2	33,9	32,4	28,1	13,8

Р о з р а х о в а н о та складено за річною фінансовою звітністю підприємств (Stock market infrastructure development agency of Ukraine (SMIDA). URL: <https://smida.gov.ua/db/emitent> (дата звернення 23.05.2017)).

реалізації, зростанню продуктивності праці, зменшенню собівартості, підвищенню конкурентоспроможності, зростанню прибутку та рентабельності.

Проведений аналіз використання основних виробничих засобів вказав на незадовільне управління основними виробничими засобами та наявність багатьох проблем у досліджуваних підприємствах із ефективністю їх використання.

У більшості малих підприємств та в одного з групи середніх переважала пасивна частина основних виробничих засобів. Знос їх активної частини у більшості досліджуваних підприємств перевищував 80 %, а найнижчий рівень зносу в одного підприємства з групи великих – 48 %, що свідчить про необхідність оновлення цієї частини. Динаміка коефіцієнта реальної вартості здебільшого мала негативну тенденцію. Тренд показника фондовіддачі активної частини основних виробничих засобів був позитивним або нейтральним у більшості підприємств великого та середнього розміру, тоді як у підприємств малого розміру він здебільшого залишався негативним. Фондоозброєність на всіх досліджуваних підприємствах зростала, проте внаслідок зменшення кількості працівників. Продуктивність праці підвищувалася у більшості підприємств, але за рахунок зменшення кількості працівників та зростання цін, що свідчить про екстенсивний характер такого підвищення.

Подальшого дослідження потребують аналіз впливу різних факторів на показники ефективності управління основними виробничими засобами поліграфічних підприємств та розроблення заходів, які допоможуть підвищити ефективність управління.

Список використаних джерел

1. Концептуальні засади забезпечення сталого розвитку інформаційної сфери України / Я. В. Котляревський, О. В. Мельников, А. М. Штангрет та ін. Київ: ЦУЛ, 2016. 148 с.
2. Котляревський Я. В., Штангрет А. М., Мельников О. В. Організаційно-економічний механізм розвитку видавничо-поліграфічної галузі в процесі гарантування інформаційної безпеки України. Львів: Укр. акад. друкарства, 2012. 214 с.
3. Воротіна Л. І., Котляревський Я. В. Стратегія управління підприємствами видавничо-поліграфічного комплексу. Львів: Укр. акад. друкарства, 2012. 184 с.
4. IAS 16 "Property, Plant and Equipment" / prepared by IASC Foundation staff. URL: <http://www.frascanada.ca/international-financial-reporting-standards/resources/unac-companied-ifrss/item45609.pdf> (дата звернення 23.05.2017).
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби": затв. наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 № 92. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00> (дата звернення 23.05.2017).
6. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 23.05.2017).
7. New Webster's Dictionary and Thesaurus. Danbury: Lexicon Publication Inc., 1993. 1210 р.
8. Діяльність суб'єктів господарювання 2014 р.: статист. зб. / за ред. М. С. Кузнецової. Київ: Державна служба статистики України, 2015. 466 с.
9. Котляревський Я. В., Штангрет А. М., Мельников О. В. Основні засади діяльності Державного комітету з питань телебачення і радіомовлення України як

- суб'єкта інформаційної сфери. *Держава та регіони. Сер.: Економіка та підприємництво*. 2015. № 5 (86). С. 15–22.
10. Про державну підтримку книговидавничої справи в Україні: закон України від 06.03.2003 № 601-IV. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/601-15> (дата звернення 23.05.2017).
 11. Гринівський Р. “Українська книга” – 2016: Як подолати хаос? *День*. 2016. 26 берез. URL: <http://m.day.kyiv.ua/uk/article/tema-dnya-ukrayinci-chytayte/ukrayinska-knyga-2016-yak-podolaty-haos> (дата звернення 23.05.2017).
 12. Афонін О. В Україні зростає книговидання – глава асоціації видавців. *Укрінформ*. 2017. 21 квіт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2215475-v-ukraini-zrostaє-knigovidanna-glava-asociacii-vidavciv.html> (дата звернення 23.05.2017).
 13. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення 23.05.2017).
 14. Stock market infrastructure development agency of Ukraine (SMIDA). URL: <https://smida.gov.ua/db/emitent> (дата звернення 23.05.2017).
 15. Гринчуцький В. І., Карапетян Е. Т., Погіршук Б. В. Економіка підприємства. Київ: ЦУА, 2010. 304 с.

References

1. Kotlyarevs`ky`j, Ya. V., Mel`ny`kov, O. V., Shtanhret, A. M., Semenyuk, E. P., & Vorobjov, V. I. (2016). *Konceptual`ni zasady` zabezpechennya staloho rozvy`tku informacijnoyi sfery` Ukrayiny`* [Conceptual framework for sustainable development of the information sphere Ukraine]. Ky`yiv: CUL [in Ukrainian].
2. Kotlyarevs`ky`j, Ya. V., Shtanhret, A. M., & Mel`ny`kov, O. V. (2012). *Orhanizacijno-ekonomichny`j mekhanizm rozvy`tku vy`davny`cho-polihrafichnoyi haluzi v procesi harantuvannya informacijnoyi bezpeky` Ukrayiny`* [The organizational and economic mechanism for the development of the publishing and printing industry in the process of ensuring information security of Ukraine]. L`viv: Ukrayins`ka akademiya drukarstva [in Ukrainian].
3. Vorotina, L. I., Kotlyarevs`ky`j, Ya. V. (2012). *Stratehiya upravlinnya pidpry`yemstvamy` vy`davny`cho-polihrafichnoho kompleksu* [The management strategy of enterprises of the publishing and printing complex]. L`viv: Ukrayins`ka akademiya drukarstva [in Ukrainian].
4. IFRS Foundation. (n. d.). *IAS 16 “Property, Plant and Equipment”*. Retrieved from <http://www.frascanada.ca/international-financial-reporting-standards/resources/unaccompanied-ifrss/item45609.pdf>.
5. Ministry of Finance of Ukraine. (2000). *Polozhennya (standart) bukhhalters`koho obliku 7 “Osnovni zasoby”* [Accounting regulation (standard) 7 “Fixed assets”] (Order No. 92, April 27). Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00> [in Ukrainian].
6. Verkhovna Rada of Ukraine. (2010). *Podatkovy`j kodeks Ukrayiny`* [Tax Code of Ukraine] (Act No. 2755-VI, December 2). Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> [in Ukrainian].
7. Lexicon Publication Inc. (1993). *New Webster’s Dictionary and Thesaurus*. Danbury: Author.
8. Kuznecova, M. S. (Ed.). (2015). *Diyal`nist` sub`yektiv hospodaryuvannya 2014 r.* [Activities of business entities 2014]. Ky`yiv: Derzhavna sluzhba staty`sty`ky` Ukrayiny` [in Ukrainian].
9. Kotlyarevs`ky`j, Ya. V., Shtanhret, A. M., & Mel`ny`kov, O. V. (2015). *Osnovni zasady` diyal`nosti Derzhavnoho komitetu z py`tan` telebachennya i radiomovlennya Ukrayiny`*

- yak sub'yekta informacijnoyi sfery` [Main grounds of State Committee for television and radio broadcasting as a subject of informational sphere]. *Derzhava ta rehiony`. Ser.: Ekonomika ta pidpry'yemny`ctvo* [State and Regions. Series: Economics and Entrepreneurship], 5 (86), 15–22 [in Ukrainian].
10. Verkhovna Rada of Ukraine. (2003). *Pro derzhavnu pidtry`mku kny`hovy`davny`choyi spravy` v Ukrayini* [About state support of book publishing business in Ukraine] (Act No. 601-IV, March 6). Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/601-15> [in Ukrainian].
 11. Hry`nivs`ky`j, R. (2016, March 26). "Ukrayins`ka kny`ha" — 2016: Yak podolaty` khaos? ["Ukrainian Book" - 2016: How to overcome chaos?]. *Den`* [Day]. Retrieved from <http://m.day.kyiv.ua/uk/article/tema-dnya-ukrayinci-chytayte/ukrayinska-knyga-2016-yak-podolaty-haos> [in Ukrainian].
 12. Afonin, O. (2017, April 21). V Ukrayini zrostaye kny`hovy`dannya — hlava asociaciyi vy`davciv [The book publishing industry is growing in Ukraine - the head of the association of publishers]. *Ukrinform* [Ukrinform]. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2215475-v-ukraini-zrostaе-knigovidanna-glava-asociacii-vidavciv.html> [in Ukrainian].
 13. Verkhovna Rada of Ukraine. (2003). *Hospodars`ky`j kodeks Ukrayiny`* [Economic Code of Ukraine] (Act No. 436-IV, January 1). Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15> [in Ukrainian].
 14. Stock market infrastructure development agency of Ukraine (SMIDA). (n. d.). Retrieved from <https://smida.gov.ua/db/emitent> [in Ukrainian].
 15. Hry`nchuc`ky`j, V. I., Karapetyan, E. T., Pohirshuk, B. V. (2010). *Ekonomika pidpry'yemstva* [Enterprise economy]. Ky`yiv: CUL [in Ukrainian].